

Chuyện chó năm Tuất

Trịnh Hảo Tâm

Năm gà sắp sửa ra đi và năm chó chuẩn bị trở về. Trong 12 con giáp chó là con vật khôn ngoan, trung tín và được xem là bạn thất thiết của loài người. Vì vậy năm chó chắc hẳn sẽ là một năm đem lại bình an, hạnh phúc, cúm gà sẽ ra đi, động đất sẽ không trở lại. Vậy chó là con vật như thế nào? Xuất thân từ đâu và đời sống sinh hoạt ra sao? Đó là những gì khi tìm hiểu cũng có đôi điều thú vị.

Chó là giống vật được loài người ưa chuộng vào bậc nhất để nuôi trong nhà còn hơn cả mèo và cá kiểng. Chó và họ hàng nhà chó như chó sói, chồn cáo vì thân thể và bản tính gần giống nhau nên được các nhà vạn vật học cho nằm chung trong dòng họ có tên là Canidae thuộc giống ăn thịt sống như mèo, cọp, sư tử và thuộc bộ động vật có vú. Thủy tổ của loài chó ngày nay là giống thú có tên là Miacis xuất hiện trên quả địa cầu này cách nay rất lâu, khoảng 40 triệu năm về trước trong khi loài người chỉ mới có mặt một hai triệu năm thôi! Các nhà vạn vật học cho rằng con Miacis không những là tổ tiên loài chó mà còn là ông tổ của gấu, mèo, chồn...Sau đó cách nay 15 triệu năm, một giống thú hậu sanh của con Miacis ra đời có tên là Tomarctus, loại thú này mới thực sự giống con chó sói và chó nhà ngày nay và được công nhận đứng đầu họ tộc nhà Chó (Canidae) bao gồm chó sói và chồn cáo.

Nguồn gốc xuất thân của chó nhà ngày nay cũng còn trong vòng bàn cãi. Một giả thuyết cho rằng chó nhà là hậu sanh của một loại chó sói Á Châu. Một lý thuyết khác nói rằng chó nhà ngày nay là do sự lai giống của nhiều loài chó sói khác nhau. Nhưng mọi người đều đồng ý rằng chó là giống vật đầu tiên trong mọi loài

được loài người nuôi làm thú vật nhà. Mỗi dây liên hệ thân tình giữa chó và loài người đã có từ 15 ngàn năm trước đây. Thuở ấy nhân loại hãy còn săn thú để tìm kiếm lương thực chứ chưa biết chăn nuôi và trồng trọt. Chính những thức ăn thừa, xương xẩu vứt bỏ xung quanh hang động đã hấp dẫn chó sói tìm tới và dần dần chúng ở luôn ngoài hang để chờ thức ăn vứt bỏ chứ không thèm đi săn nữa.

Vì chúng dọn sạch rác rến và mỗi khi có thú dữ lân la tìm tới chúng sủa vang để báo động nên loài người chấp nhận chúng sống chung làm thú vật nhà và sử dụng chúng mỗi khi đi săn thú vì bản tánh vốn sẵn của chó là thích săn mồi. Mỗi dây liên hệ thắm thiết giữa chó và loài người được chứng minh bằng hình vẽ từ thời tiền sử cách nay 15 ngàn năm trên vách đá ở hang động xứ Tây Ban Nha cho thấy chó theo loài người để đi săn thú. Hình ảnh chó còn được tìm thấy trên những bức điêu khắc và đồ gốm cổ xưa của các nước Ai Cập và Hy Lạp. Một vị thần của Ai Cập có tên là Anubis được xem là thần chết được vẽ hay điêu khắc với thân người nhưng có đầu là đầu chó.

Về phương diện cơ thể, kích thước thân thể loài chó lớn nhỏ khác nhau tùy theo giống loại. Lớn như loại chó Irish Wolfhound có chiều cao đến 32 inches. Nhỏ như loại Chihuahua xuất xứ từ Mỹ Tây Cơ cao chỉ được 5 inches. Màu sắc lông cũng tùy theo giống loại, có con toàn một màu trắng hay rất tuyền một màu đen và có những con nâu đỏ như ngựa hay xám ngắt như khi hoặc có hai màu khác nhau mà người ta gọi là chó vá. Dạng lông cũng khác nhau, có loại chó lông mịn và ngắn, da xếp li (wrinkled) thành từng cuộn, có loại lông dài như lông đầu sư tử đực, có loại lông đen và xoắn quăn, đánh lại thành từng lọn dài. Có đến hàng trăm loại

chó khác nhau và Hội Chó Hoa Kỳ (American Kennel Club) xếp được 129 loại và chia thành 7 nhóm tùy theo “chức năng” nghề nghiệp mà chó phụ trách:

1. Chó thể thao (Sporting Dogs) gồm có 24 giống, có tài đánh hơi nhạy bén và giúp loài người trong việc đi săn chim và thú.
2. Chó để đua (Hounds) gồm 21 loại, có tài chạy nhanh như loại Greyhounds đạt vận tốc đến 40 mile một giờ.
3. Chó giúp việc (Working Dogs) gồm có 19 loại, chúng giúp loài người nhiều việc như giữ nhà, truy tầm tội phạm, kéo xe trượt tuyết hoặc tìm cứu người bị tuyết lấp.
4. Chó đào đất (Terriers) bởi tiếng Latin “terra” có nghĩa là đất, gồm 24 loại xuất xứ từ Anh quốc, giống này lông xoắn và có râu dưới cằm, giữ nhà rất can đảm và có tài đào đất bắt chuột như mèo.
5. Chó kiểng (Toy Dogs) gồm 15 giống chó nhỏ để nuôi trong nhà làm kiểng, chúng xuất xứ từ khắp nơi trên thế giới như loại Chihuahua từ Mỹ Tây Cơ, Pekingnese từ Trung Quốc.
6. Chó chăn nuôi (Herding Dogs) gồm 14 giống, có những giống khôn ngoan nổi tiếng như Collis và German Shepherd dùng để lừa chiên, cừu đi ăn và bảo vệ gia súc khỏi làm mồi cho chó sói.
7. Chó không có tính cách thể thao (Non-sporting Dogs) có 12 loại, nhiều loại được lai giống từ chó thể thao hay chó giúp việc. Loại chó lùn mặt “ngầu” (bulldog) và loại Poodles có những trái lông tròn trắng dưới chân, đuôi và cổ đều được xếp vào nhóm này.

Dù cho thuộc giống loại nào, tất cả chó đều có chung những đặc tính về cấu tạo cơ thể. Chó cái có tổng cộng 310 đốt xương và chó đực có thêm một đốt xương ở ngay bộ phận mà chó cái không có. Chó có 4 chân và mỗi chân có 4 ngón nhưng ở chân trước có thêm 1 ngón nhỏ nằm ở trên cao không bao giờ chạm đất. Ngón này không có công dụng gì mà lại dễ bị thương tích khi va chạm với đá sỏi nên các thú y sĩ thường khuyên nên cắt bỏ đi lúc chó mới sanh độ vài ngày.

Chó có tất cả 42 răng: 20 hàm trên và 22 hàm dưới. Chó con có 32 răng sữa, độ 5 tháng các răng sữa bắt đầu rụng để được thay bằng các răng khôn. Bộ máy tuần hoàn của chó không khác loài người bao nhiêu như nhịp tim chó là từ 70 đến 120 cái đập trong một phút trong khi con người trung bình là từ 70 đến 80. Thân nhiệt của chó là 101.5 độ F (38.6 độ C) chỉ cao hơn một chút thân nhiệt con người là 98.6 độ F (37 độ C). Nhưng khác hơn người là chó không đổ mồ hôi để làm giảm thân nhiệt mà lại thè lưỡi ra để nước miếng bốc hơi mà giảm thân nhiệt tuy rằng chó cũng có tuyến mồ hôi như loài người.

Cũng như hầu hết các thú vật 4 chân khác, cặp mắt của chó rất yếu, chỉ thấy hình ảnh phẳng dưới một màu đen trắng nên chó khó phân biệt được khoảng cách và màu sắc của các vật thể. Để bù vào đó, tai của nó rất thính, một tiếng động ở thật xa con người không nghe được thì trái lại chó nghe thấy. Chúng ta thường chứng kiến, buổi tối cả nhà ngồi ăn cơm, chó nằm dưới đất lim dim, bỗng dựng hai tai vênh lên, mắt mở to và sủa vang tức là chó nghe được những âm thanh lạ phát xuất từ xa. Mũi của chó còn thính hơn nữa, chó nhận biết các vật thể xung quanh chủ yếu nhờ vào khứu giác.

Nhận ra người quen “mười năm không gặp” cũng nhờ lỗ mũi, săn đuổi các tay buôn lậu bạch phiến trong xã hội đen cũng bằng lỗ mũi. Khi chó đi sang phần đất lạ chưa từng đặt chân đến, đi một đoạn chó tìm đến các gốc cây mà phóng nước tiểu vào đó. Việc làm này có mục đích đánh dấu đoạn đường đã đi qua, để khi trở về chó cứ theo mùi nước tiểu của mình mà trở về xóm cũ, mái nhà xưa. Mũi của chó lúc nào cũng ướt ướt và bất kỳ giống loại nào mũi chó cũng đều đen mà không có màu nào khác. Vì vậy người ta thường so sánh mũi chó với những gì xấu xa đen đúa:

*“Sự đời như chiếc lá đa
Đen như mõm chó, chém cha sự đời!”*

Cuộc đời tình ái của chó cũng lắm điều đặc biệt: chó đực thì quanh năm suốt tháng, lúc nào

cũng trong tư thế sẵn sàng “ứng chiến” có thể giao tình làm nhiệm vụ truyền giống bất cứ lúc nào nhưng chó cái thì lại khác, chó cái chỉ có thể “lâm trận” chỉ trong thời kỳ động cõn, cơ thể bị kích thích. Thời kỳ động cõn thường xảy ra cứ mỗi sáu tháng và kéo dài 3 tuần. Trong thời gian này chó cái sẵn sàng nhảy đực với bất kỳ chó đực nào quanh quần gằn nó. Nhiều khi trong cuộc mây mưa cả hai bị “dính lẹo” với nhau không thể tách rời ra được. Hiện tượng này chỉ xảy ra ở loài chó mà không có ở các loài vật khác.

Chó cái đẻ mỗi lứa từ 1 đến 12 con. Khi sanh con có vẻ chó mẹ không đau đớn gì. Khi mỗi chó con vừa lọt lòng, chó mẹ liếm chó con cho thật khô và chó con bắt đầu bú sữa của mẹ nó cho tới khi biết ăn. Thời gian bú sữa này tùy thuộc vào giống chó nhưng trung bình độ 3 đến 4 tuần lễ. Khi chó con mới sinh ra mắt chúng nhắm lại và ngủ nhiều hơn thức cho đến 1 hoặc 2 tuần mới mở mắt, đó là lúc chúng biết nhìn. Tuổi trưởng thành của chó từ 10 tháng đến một năm. Đến lứa tuổi này chó bắt đầu có khả năng truyền giống. Những giống chó nhỏ con tình dục phát triển sớm hơn chó lớn con.

Bản tính của chó nhà không khác mấy với tổ tiên của chúng ngày xưa là chó sói sống nơi hoang dã. Thí dụ như trước khi nằm xuống đất chó xoay thân mình nhiều vòng giống như chó sói làm bằng mặt đất, dọn chỗ trước khi ngủ. Bản tính đặc biệt nhất của chó là bảo vệ lãnh thổ nơi mình sinh sống. Chó xem nhà hay trang trại của chủ là giang sơn riêng của nó và chống lại tất cả những ai xâm phạm đến vùng đất đó. Nhà hàng xóm hay khu đất lân cận, chó cũng biết đó là vùng đất bạn nên sẽ không tấn công những chó khác nếu chúng gặp nhau ở đó. Chó phân tranh lãnh thổ của mình bằng cách tiểu ven bìa khu đất và những ai xâm phạm chó sẽ tấn công. Chó đực tìm chó cái cũng bằng khứu giác. Lúc chó cái trong thời kỳ động cõn trong nước tiểu chứa nhiều estrogen. Chó đực đánh hơi lần theo mùi hương tình và khi gặp bãi nước tiểu của chó cái để lại, chó đực ngửi vài hơi và vội tiểu ngay lên đó với mục đích tuyên bố quyền sở hữu, xóa hết mùi cũ để những chó

đực khác đừng tìm tới. Một đặc tính khác của loài chó là khi tiểu đưa một chân phía sau lên cao như để nước tiểu đừng văng trúng. Không phải chó biết giữ vệ sinh mà vì lý do an ninh cá nhân, sợ thân thể có mùi sẽ lộ nơi ẩn náu của mình cũng như khi đi học quân sự tới bài “ngụy trang và ẩn nấp” thì khuyên người lính chiến không được...xức dầu thơm hay dầu gió xanh vậy!

Chó cũng có phương tiện truyền thông riêng để diễn đạt ý tưởng của mình. Đó là tiếng sủa, chó con độ 4 tuần là biết sủa. Tiếng sủa của chó mang nhiều ý nghĩa nên cần phải quan sát thêm dáng điệu của chó. Chó sủa kèm theo nhe răng, mắt nhìn chòng chọc và đuôi dựng đứng là biết chó đe dọa và sắp tấn công. Đôi lúc trước khi tấn công chó không sủa mà chỉ gầm gừ. Cổ nhân có kinh nghiệm “Chó sủa là chó không cắn” vì thường chó sủa là để báo động cho gia chủ và đe dọa người hay con vật nào đó đang xâm phạm vùng đất của nó. Vì vậy Tây Phương có câu ngạn ngữ “Chó sủa mặc chó, đoàn lạc đã vẫn cứ đi”. Nếu bị chó gầm gừ nhe răng đe dọa, chúng ta không nên chạy vì chó sẽ rượt theo và cắn. Tốt hơn là lờ đi và từ từ đi qua khỏi nó. Nếu chắc là chó tấn công, chúng ta nên đứng tại chỗ khom người xuống với sức nặng hướng về phía trước (để đề phòng chó nhảy đến ta không bị té xuống, mắt nhìn thẳng vào mắt chó và la lớn tiếng cốt làm chó sợ mà không dám tấn công. Tại Hoa Kỳ những người đưa phát thờ thường hay bị chó tấn công hơn hết có lẽ vì quần áo mang mùi những con chó khác khi họ đi qua nhiều nhà khác nhau nên họ đã được trang bị những khí cụ làm cho chó sợ.

Chó sủa mà phe phẩy đuôi, bộ tịch rối rít lẳng xẵng là biểu lộ sự vui mừng khi gặp lại người thân xa cách lâu ngày hay được chủ âu yếm khen ngợi. Đôi khi chó biểu lộ vui mừng bằng tiếng “ăng ăng” và cũng âm thanh này đôi lúc cũng diễn tả sự đau đớn của chó. Khi chó lo âu sợ sệt như khi đi lạc, nghe tiếng pháo nổ thì đuôi cụp xuống. Khi chó làm gì sai trái biết chủ nóng giận quát mắng thì chó cúi đầu, cụp đuôi xuống, mắt lăm lét không dám nhìn chủ và tìm chỗ nằm trốn. Chó cũng đọc được cảm xúc của

chủ nhà, nhà có tin vui thì chó cũng vui, chủ buồn thì chó... “có vui đâu bao giờ”!

Loài người thì “giàu đôi bạn, sang đôi vợ”, “còn tiền còn bạc còn đệ tử, hết cơm hết gạo hết ông tôi”. Nhưng chó thì tuyệt đối trung thành với chủ “nguyện suốt đời làm thân khuyển mã”. Nhiều con chó bị chủ bạc đãi, bỏ đói phải đi lang thang kiếm ăn nhưng cũng không bao giờ bỏ chủ.

Tuy chó được xếp vào loại ăn thịt sống nhưng chó nhà thường ăn đồ ăn thừa của chủ để lại. Người Mỹ cho chó ăn thực phẩm dành cho chó (dog food) bán ở các siêu thị. Người VN thường cho chó ăn cơm trộn với một chút thịt cá lâu dần chó đâm ra “ghiền” cơm, cực chẳng đã mới ăn “dog food” như trường hợp chủ đi vắng một vài ngày.

Đời sống trung bình của chó là 15 năm nhưng loại có thân cao lớn chỉ sống cỡ 10 năm. Chó rất dễ hội nhập vào cuộc sống của loài người và giúp ích rất nhiều việc. Công việc chó thường làm nhất là coi chừng nhà cửa, hăng xường, sân bãi. Chó còn phụ giúp đắc lực với cảnh sát để truy tìm thủ phạm, đánh hơi tìm ma túy, bom đạn. Trong quân đội cũng có lực lượng quân khuyến và có những chú chó được thăng tới cấp bậc đại úy. Chó còn phụ giúp trong việc chăn nuôi súc vật như bảo vệ gia súc trước đe dọa của sói chồn, beo cọp và giúp chủ đi tìm những con thú lạc đàn. Chó cũng là bạn đồng hành với người trong các cuộc đi săn như săn vịt trời và thỏ. Chó của nhà dòng Saint Bernard trên vùng núi cao giữa Ý và Thụy Sĩ do các thầy tu nuôi từ hàng trăm năm, được huấn luyện để đi cứu những người trượt tuyết bị bão tuyết chôn vùi. Những vùng thuộc Bắc Cực và Alaska quanh năm tuyết phủ người ta dùng chó để kéo xe trượt tuyết. Trong lãnh vực y khoa chó được dùng để thử nghiệm các loại thuốc mới trước khi được dùng điều trị cho loài người. Trong lãnh vực khoa học không gian, chó có tên Laika đã được Nga Sô phóng lên không gian trong phi thuyền Sputnik 2 vào tháng 2 năm 1957 trước cả đại tá Phạm Tuân rất lâu để thí nghiệm xem động vật có thể sống

được trên không gian hay không trước khi đưa loài người lên. Về giải trí chó cũng cống hiến rất nhiều, tài tử điện ảnh như chó Rin Tin Tin thuộc giống German Shepherd đã đóng 19 cuốn phim trước khi chết vào năm 1932. Chó Lassie thuộc giống Collies đã đóng hàng loạt phim mà phim đầu tiên là “Lassie Come Home” năm 1942 đã làm bao người nhỏ lệ (phim này hãy còn tại nhiều thư viện Mỹ, quý vị nào chưa xem cũng nên xem, rất thích hợp với trẻ con).

Về phương diện thể thao, chó cũng tham dự điền kinh với môn chạy đua nước rút mà cuộc đua chó đầu tiên được tổ chức tại Tucson, Arizona Hoa Kỳ năm 1909. Sau đó bộ môn thể thao này được nhiều người ái mộ và lan sang Âu Châu nhất là Anh Quốc và Ái Nhĩ Lan. Chó dùng để đua là loại Greyhounds đạt vận tốc đến 40 miles một giờ. Tại VN ở thành phố Vũng Tàu cũng có đua chó Greyhounds nhập từ Úc Châu nhưng mới đây mấy chục con bỗng lẩn ra chết khiến trường đua chó này tạm thời phải đóng cửa! Ở Nam Mỹ như Mễ Tây Cơ nhiều người lại thích xem chó đánh nhau và loại Pit Bull thường được cho thượng đài. Đa số các trận đấu này đều có cảnh máu đổ thịt rơi rất tàn nhẫn nên bị cấm hầu hết mọi nơi trên thế giới.

Tại các nước Á Châu nhất là Trung Quốc và Đại Hàn chó còn là món ăn “hầu xực” rất được dân nhậu hoan nghênh. Tự ngàn xưa chó đã là món ăn của người La Mã cổ, thời ấy người ta đặt giải thưởng cho những ai hầm món thịt chó ngon. Dân ta có câu: “Sống trên đời không ăn dồi chó. Chết xuống âm phủ biết còn có hay không?” để nói lên cái ngon độc đáo của thịt chó. Từ câu đó mới có những quán nhậu “Sống Trên Đời” ở Hàng Xanh, “Nai Đồng Quê”, “Cờ Tây” ở Ngã Tư Bảy Hiền.

Giết chó làm thịt ở VN thì không sao nhưng ở Hoa Kỳ thì bị khép vào tội hành hạ súc vật. Hồi mới sang định cư một anh chàng người Kampuchia ở Long Beach (California) bị ra tòa vì tội làm thịt chó. Ở Trung Hoa ngày xưa Tần Thủy Hoàng ra lệnh đốt sách và giết những người có học, đến thời kỳ Cách Mạng Văn

Hóa, Mao Trạch Đông ra lệnh giết hết chó vì sợ tổn cơm.

Tại Hoa Kỳ người ta rất thích nuôi chó và ước lượng có khoảng từ 50 đến 80 triệu chó được nuôi hiện nay. Tuy thích nhưng hàng năm vẫn có khoảng 10 triệu chó bị cơ quan Humane Society chích thuốc vì người ta không còn thích nữa!

Người Đông phương nuôi chó để giữ nhà, phòng ngừa trộm cướp nhưng đối xử tệ bạc với chó như chỉ cho ăn cơm thừa và ngủ ngoài sân nhưng chó vẫn một dạ trung thành. Chó là con vật hữu ích cho loài người nhưng loài người lại dùng chó để ám chỉ hay nhiech mắng những kẻ phản trắc, thay dạ đổi lòng và gọi những kẻ ấy là “đồ chó má”, “quân cầu trệ”. Kẻ hoang dâm thì được gọi là “Cậu chó” tên

của nhân vật chính trong tiểu thuyết cùng tên xuất hiện trên báo chí VN vào thập niên 1960. Người Tây phương khá hơn đưa chó vào vị trí xứng đáng của nó, thương yêu “trân quý” chó, xem chó như người trong gia đình. Cho chó ở ngay trong nhà, nhiều khi ngủ chung giường, cho chó đồ ăn riêng, không dám cho chó ăn xương vì sợ...mắc cô. Chó đau thì đưa đi thú y sĩ và người ta còn tổ chức những cuộc thi hoa hậu chó.

Một lần nữa năm chó lại trở về. Chó là con vật thông minh, trung thành luôn giúp ích và bảo vệ loài người vì vậy năm Chó ắt phải là một năm tốt đẹp, yên lành và ta có thể đổi một câu trong truyện Kiều thành:

“Bức tranh vân cầu vẽ nhiều điều may”./.

Thơ

Vọng Cổ Hương

*(Thơ Alphonse de Lamartine ;
Nguyễn Khoa phóng dịch)*

*Nghe ai gọi tên quê hương ta đó
Nơi tha phương ta quặn thắt lòng đau
Vọng vào hồn nỗi cảm xúc nao nao
Như tiếng nói hay bước chân bạn cũ*

*Rặng núi thăm màn sương thu che phủ
Thung lũng mờ sương sớm trải mông mênh
Ngọn liễu xanh cành lá tủa vòng quanh
Tầng tháp cổ nhuộm nắng chiều xa vắng*

*Đồi, dốc mòn, tường sạm màu năm tháng
Khe nước trong đám mục tử vây quanh
Luân phiên nhau hứng từng giọt trong lành
Cầm bình nước nói huyền thiên ngày nắng*

*Bếp nhà tranh ánh lửa bình chầy sáng
Khách ấm lòng nhìn mái rạ khói vươn
Vật vô tri ơi ! Người có hồn chăng ?
Quyện theo ta làm thương nhớ vô vàn.*

